

Vissa frågor om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare

Utbildningsdepartementet har berett Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) tillfälle att yttra sig över promemorian *Vissa frågor om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare*. I promemorian, som har utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet), föreslås ändrade legitimationsregler och ytterligare övergångsregler för lärares behörighet och legitimation. Förslaget omfattar tre förändringar. En legitimerad lärare eller förskollärare som är 50 år eller äldre ska under vissa förutsättningar undantas från behörighetsreglerna. Det förordas också att lärare som undervisar i estetiska ämnen eller tidigare har behörighetsförklarats under vissa förutsättningar ska kunna få legitimation trots att de saknar behörighetsgivande examen. Förslagen innebär bl.a. ändringar i lagen (2010:801) om införande av skollagen.

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Landsting

- välkomnar förslaget att legitimerade lärare och förskollärare under vissa förutsättningar ska undantas från behörighetskrav för undervisning,
 - är kritiska till att undantaget enbart omfattar lärare eller förskollärare som är 50 år eller äldre,
 - anser att justeringen inte ska åldersanpassas,
- ställer sig bakom förslaget att lärare som undervisar i estetiska ämnen men utan lärarutbildning ska kunna få legitimation samt
- är positiv till att göra lärare som tidigare behörighetsförklarats legitimerade.

Allmänna synpunkter

Det kommer att ta lång tid innan det nya systemet med lärarlegitimation är färdigt på landets skolor, vilket gör att SKL ställer sig positiv till att regeringen nu återigen föreslår justeringar och förbättringar i reformen. Regeringen vill ändra några av kraven när det gäller behörighets- och legitimationsreglerna. Det innebär att den rättar till en del av de regleringsproblem som inneburit hinder för lärare. Det ger också kommuner och skolor mer realistiska förutsättningar att möta de skärpta behörighets- och legitimationskraven, vilket underlättar lärarförsörjningen.

Äldre lärare undantagna från behörighetskrav för undervisning

Regeringen föreslår att en legitimerad lärare eller förskollärare som före den 1 juli 2015 har ingått avtal om anställning och är 50 år eller äldre ska kunna undantas från behörighetsreglerna. Undantaget gäller enbart om läraren har flerårig erfarenhet från undervisning i de ämnen eller ämnesområden där behörigheten saknas. Huvudmannen bedömer om läraren eller förskolläraren har de ämneskunskaper som krävs för att bedriva undervisning i de ämnen där lärarens eller förskollärarens behörighet saknas. Det blir således en lokal ämnesbehörighet. Förslaget innebär att läraren eller förskolläraren kan få undervisa i olika skolformer eller årskurser. Regeln gäller så länge denna grupp lärare finns kvar i arbetslivet. Huvudmannen kan dock välja att istället anställa en legitimerad lärare som också är formellt behörig för undervisningen. Vidare betonas att huvudmannen i egenskap av arbetsgivare dokumenterar de anställdas erfarenhet och kompetens.

Förbundet ställer sig bakom förslaget att legitimerade lärare och förskollärare ska kunna undantas från behörighetskrav för undervisning. Däremot är SKL kritiska till att denna justering enbart ska gälla lärare eller förskollärare som är 50 år eller äldre. Ur ett åldersperspektiv kan det vara diskriminerande varför förbundet förordar att regeln inte ska innebära någon åldersbegränsning. Det finns legitimerade lärare och förskollärare som har lång erfarenhet av undervisning men som de enligt behörighetsförordningen inte har behörighet för. Genom lärarnas långa erfarenhet bedöms de ha kunskaper och förmågor som krävs för att fungera tillfredsställande som lärare eller förskollärare. SKL vill dock betona att det är av stor vikt att en bedömning av lärarens eller förskollärarens skicklighet görs av den huvudman som anställt läraren. Läraren ska också ha flerårig erfarenhet från undervisning i de ämnen eller ämnesområden där behörigheten saknas. SKL är också positiva till att undantagsregeln inte innebär ett obligatoriskt åtagande för huvudmannen, vilken istället kan välja en behörig lärare som är behörig för undervisningen. SKL menar också att dokumentationen torde underlätta för bedömning av lärares färdigheter. Undantagsregeln betyder att kvalitet och kontinuitet i skol- och förskoleverksamheten säkerställs men också att den framtida kompetensförsörjningen underlättas, vilket förbundet anser vara betydelsefullt. Förslaget ger kommuner och skolor förbättrade förutsättningar att möta de skärpta behörighetskraven.

Lärare i estetiska ämnen undantagna från kraven för legitimation

Vidare föreslås att en lärare som före den 1 december 2013 har en anställning i skolväsendet och huvudsakligen undervisar i ett eller flera estetiska ämnen ska kunna komplettera sin utbildning inom Lärarlyftet. Även om lärarna saknar behörighetsgivande examen ska de kunna bli legitimerade. Förutsättningen är att lärarna har en examen från en högskoleutbildning, som varit avsedd att ge kompetens för yrkesverksamhet som pedagog i skolväsendet, eller inom utbildning som liknar undervisning inom skolväsendet, i det aktuella estetiska ämnet eller ämnena. Kravet på en introduktionsperiod ska inte gälla såtillvida att läraren har arbetat sammanlagt minst

ett läsår eller motsvarande i en eller flera anställningar som lärare. Förslaget medför bl.a. att danspedagoger som är anställda i skolan och har arbetat minst ett år ska kunna gå en kompletterande utbildning inom Lärarlyftet på 30 högskolepoäng. Därefter ska de kunna bli legitimerade utan krav på en introduktionsperiod. Detta gäller även personer med liknande pedagogiska utbildningar inom andra estetiska ämnen.

SKL ställer sig även bakom detta förslag då det möjliggör att elever får undervisning i estetiska ämnen av välutbildade och lämpliga lärare men också att huvudmännens möjligheter att leva upp till skollagens krav på legitimerade lärare underlättas.

Lärare med äldre behörighetsförklaringar undantagna från kraven för legitimation

Den tredje övergångsregeln innebär att behörighet som tidigare getts av Skolöverstyrelsen till lärare utan lärarexamen, enligt skolförordningen från 1971, ska gälla. Sådana lärare ska kunna få legitimation utan kravet på en introduktionsperiod om personen arbetet i skolan.

Skolverket ska trots kraven på en behörighetsgivande examen och lämplighet efter ansökan meddela legitimation till en lärare som saknar lärarexamen men som före den 1 juli 2011 har förklarats behörig för viss undervisning.

SKL anser att lärare med äldre behörighetsförklaringar ska kunna få legitimation utan introduktionsperiod om läraren arbetat i skolan. Förslagsändringen innebär att dessa lärare kan få legitimation och att huvudmännen fortsatt kan använda nämnda kategorier i sin verksamhet. Regeln bör underlätta kommuner och skolors möjligheter att leva upp till skollagens krav på legitimerade lärare.

Validering av reell kompetens

SKL vill även framhålla behovet av att individer bör ha möjligheter att pröva sin reella kompetens och inte enbart basera behörighetsvärdering på en i vissa fall gammal examen. Kompetensen måste beaktas hos lärare som har arbetat flera år i skolan men som inte har en examen eller behörighet som fullt ut motsvarar deras arbetslivserfarenhet. SKL är mycket positiv till validering av reell kompetens. En sådan bedömning av lärares reella kompetens anknyter till den bedömning som lärosätena kan göra redan idag. Regeringen bör initiera ett arbete för att stödja, vägleda och uppmuntra lärosätenas arbete med validering. SKL framhåller behovet av att regeringen ser över dagens uppdrag och regleringar för att undersöka vilka ytterligare förslag som kan behövas för att på ett bättre sätt ta till vara nu yrkesverksamma lärares reella kompetens och därmed kunna erbjuda och koncentrera fortbildning för de som behöver utöka sin kompetens.

Lärare som arbetar men som inte har en lärarexamen har möjlighet att ta del av regeringens satsning på vidareutbildning av obehöriga lärare (VAL). Det innebär att lärare som påbörjat en lärarutbildning men saknar en examen har möjlighet att komplettera och få en examen inom ramen, vilket förbundet menar vara värdefullt.

SKL anser att flexibla former, exempelvis distansutbildning och digitalt stöd, för att genomföra vidareutbildning bör utökas och spridas.

Konsekvenser

De lärare i ett eller flera estetiska ämnen som är anställda i skolan och har arbetat minst ett år ska få möjlighet att komplettera sin utbildning inom ramen för Lärarlyftet trots att de inte har en lärarexamen. Då förbundet anser att det statliga stimulansbidraget långt ifrån täcker fortbildningskostnaden av lärare kommer insatsen att medföra omkostnader för huvudmännen eller den enskilde. Förslagen i övrigt beräknas i sig inte få några ekonomiska konsekvenser.

Som SKL angivit i tidigare remissvar framhåller förbundet att kommunerna behöver en bättre finansiering av reformen. Idag är den långtifrån tillräcklig för att den på ett betydande sätt ska kunna bidra till ett bättre resultat för eleverna. Finansieringen är otillräcklig särskilt eftersom många måste komplettera kurser för undervisning som de redan har kompetens för eftersom en validering av enskilda lärares reella kompetens som är tillägnad under yrkeslivet inte är en del av legitimationsarbetet. Om det kommer att finnas ytterligare möjligheter för lärare inom andra områden att validera sin reella kompetens på ett enkelt sätt kan finansieringen av dessa fortbildningsinsatser dock vara mer rimliga. Motivet är att de speglar ett mer reellt behov av kompetensutveckling i den befintliga lärarkåren.

Uppföljning och utvärdering

SKL är positiv till att följa upp och utvärdera effekterna av legitimations- och behörighetsreformerna. Redan idag sker viss gemensam uppföljning genom möten med Utbildningsdepartementet och relevanta myndigheter men förbundet ser gärna stärkta möjligheter för utvärdering som sker redan i reformens implementeringsskede. I det fortsatta arbetet är det väsentligt att den konkreta utformningen och implementeringen av reformen genomförs på ett sätt som underlättar framtida utvärdering för att ge möjlighet att på bästa sätt kunna värdera om reformens intentioner uppfyllts. Generellt anser SKL att reformer bör ha sin utgångspunkt i verksamhetens utmaningar och bygga på analyser av forskning om hur den aktuella problematiken kan åtgärdas.

SKL anser även att det inte ska vara samma myndighet, som genomför reformen, som sedan utvärderar den. Det är viktigt att det är två olika myndigheter som genomför regeringens politik respektive utvärderar effekterna av den.

Sveriges Kommuner och Landsting

Håkan Sörman

Agneta Jöhnk